

BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET

Samfundsfag Læseplan

2019

Indhold

1	Om læseplanens funktion	3
---	-------------------------	---

2	Læseplanens opbygning	4
---	-----------------------	---

3	Fagets formål og identitet	5
3.1	Fagets formål	5
3.2	Fagets identitet	6

4	Fagets kompetenceområder og kompetencemål	7
4.1	Kompetenceområdet politik	8
4.2	Kompetenceområdet økonomi	8
4.3	Kompetenceområdet sociale og kulturelle forhold	9
4.4	Kompetenceområdet samfundsfaglige metoder	9

5	Udviklingen i indholdet i undervisningen	10
5.1	Kompetenceområdet politik	10
5.2	Kompetenceområdet økonomi	12
5.3	Kompetenceområdet sociale og kulturelle forhold	13
5.4	Kompetenceområdet samfundsfaglige metoder	13

6	Tværgående emner og problemstillinger	15
6.1	Tværfaglighed	15
6.2	Projekt opgaven	15

7	Tværgående temaer	16
7.1	Sproglig udvikling	16
7.2	It og medier	17
7.3	Innovation og entreprenørskab	17

1 Om læseplanens funktion

Læseplanen beskriver grundlaget for undervisningen i faget. Læseplanen fortolker forholdet mellem skolens formål, lovens centrale bestemmelser om undervisningens tilrettelæggelse og de fagspecifikke bestemmelser i Fælles Mål.

Fagformålet beskriver, hvordan faget bidrager til at opfylde folkeskolens formål, og angiver den overordnede retning for tilrettelæggelsen af undervisning i faget. Fagformålet og de underliggende kompetencemål samt færdigheds- og vidensområder er således den overordnede ramme for lærerens overvejelser om tilrettelæggelse af undervisningen, herunder overvejelser vedrørende valg af undervisningens indhold. Læseplanen udfolder de bindende kompetencemål samt færdigheds- og vidensområderne i Fælles Mål, hvor det faglige indhold konkretiseres.

Læseplanen uddyber kompetencemålene og beskriver det indhold og den progression, der skal knytte sig til kompetencemålene, med henblik på at give en ramme for lærernes valg af indhold. Læseplanen beskriver de bindende færdigheds- og vidensområder, der ligger under fagets kompetencemål på de enkelte trinforløb. Færdigheds- og vidensområderne angiver i overskriftsform afgørende faglige elementer i arbejdet hen imod at indfri kompetencemålene som udgangspunkt for bestræbelsen på at opfylde fagformålet og skal danne udgangspunkt for tilrettelæggelsen af undervisningen.

Samfundsfag er et obligatorisk fag i folkeskolens 8. og 9. klasse. Samfundsfag er et prøvefag til udtræk i den humanistiske fagblok ved afslutningen af 9. klasse. Prøven aflægges mundtligt.

2 Læseplanens opbygning

I dette kapitel beskrives de følgende syv kapitler i læseplanen, der bevæger sig fra samfundsfagets kompetenceområder til færdigheds- og vidensområderne.

I **kapitel 3** beskrives, hvad formålet med samfundsfag er, og hvordan faget har relevans for folkeskolens formål. Der udfoldes, hvordan samfundsfagets genstandsfelt ses overordnet, og hvilket indhold og hvilke arbejdsformer der er forbundet med dem.

I **kapitel 4** beskrives samfundsfags fire kompetenceområder for sig: politik, økonomi, sociale og kulturelle forhold og samfundsfaglige metoder. Desuden beskrives det overordnet, hvordan hvert kompetenceområde kan tænkes sammen med de øvrige kompetenceområder.

Kapitel 5 udfolder læseplanen for undervisningen i de fire kompetenceområder. Denne del er opbygget således, at de fire områder beskrives hver for sig og med de tilhørende færdigheds- og vidensområder.

Kapitel 6 redegør for, hvordan samfundsfag kan indgå i tvær- og fællesfaglig undervisning.

Kapitel 7 beskriver kort de overordnede rammer for arbejdet med de tværgående temaer sproglig udvikling, it og medier og innovation og entreprenørskab.

3 Fagets formål og identitet

Fagets formål

Eleverne skal i faget samfundsfag opnå viden og færdigheder, så de kan tage reflekteret stilling til samfundet og dets udvikling. Eleverne skal opnå kompetencer til aktiv deltagelse i et demokratisk samfund.

Stk. 2. Eleverne skal opnå forudsætninger for udvikling af kritisk tænkning og et værdigrundlag, så de kan deltage kvalificeret og engageret i samfundet. Eleverne skal opnå forståelse af, hvordan mennesker både påvirkes af og kan påvirke samfundet, og de skal kunne forstå hverdagslivet i et samfundsmæssigt perspektiv.

Stk. 3. Eleverne skal forholde sig til demokratiske grundværdier og spilleregler med henblik på deres egen deltagelse i samfundet.

3.1 Fagets formål

Et af folkeskolens formål er, som det fremgår af formålsparagraffen, at forberede eleverne til deltagelse i et samfund med frihed og folkestyre. Det betyder, at eleverne som borgere i fremtidens samfund kan være med til at udvikle og deltage aktivt i et demokratisk samfund. Samfundsfagets formål angiver, hvordan faget, i samarbejde med andre fag i skolen, medvirker til denne demokratiske og politiske dannelse.

Forudsætningen for at kunne deltage som en kompetent borger er, at man kan tage stilling til samfundsmæssige udviklinger og problemstillinger. Det kræver, at man har viden om og forståelse for samfundsmæssige forhold, samt at man har et værdigrundlag. Denne reflekterede stillingtagen giver forudsætninger for at deltage aktivt i samfundet. Et andet centralt begreb i fagformålet er den *kritiske tænkning* med fokus på at undersøge og efterprøve argumenter for et synspunkt og at stille spørgsmål og reflektere over givne sandheder og den måde, samfundet er indrettet på. En kritisk tilgang til samfundsmæssige spørgsmål er dermed også en undersøgende tilgang, hvor faget bidrager med viden og færdigheder, som kan anvendes i undersøgelser og diskussioner af samfundsforhold.

Fagformålet udtrykker også en opfattelse af forholdet mellem menneske og samfund og mellem elevernes hverdagsliv og samfundet. Det er en essentiel del af samfundsfaget at undersøge, hvordan vi påvirkes af vore samfundsmæssige omgivelser, og det er centralt for en demokratisk opfattelse af samfundet, at den enkelte borger, alene eller i fællesskab med andre, er med til at påvirke samfundsudviklingen.

I fagformålet angives også samfundsfagets forbindelse til andre dele af folkeskolens formålsparagraf: eleverne er en del af den kultur, som de vokser op i og præges af, samtidig med at de former og påvirker den. Derfor skal der i faget diskuteres, på et fagligt grundlag, hvordan der udvikles en kultur præget af åndsfrihed og ligeværd.

3.2 Fagets identitet

I folkeskolens formålsparagraf angives en sammenhæng mellem fagenes arbejdsmetoder og deres muligheder for oplevelse, fordybelse og virkelyst, der danner grundlag for udviklingen af erkendelse og fantasi. I samfundsfaget møder eleverne undersøgende og analyserende arbejdsmetoder, der bidrager til, at eleverne kan fordybe sig i spørgsmål om samfundet og dets udvikling og deres egen plads i samfundet. De møder kommunikative og ekspressive arbejdsformer, der giver mulighed for at udvikle og kommunikere deres erkendelser. Og de møder samarbejdende og sociale arbejdsformer, der giver mulighed for at udvikle deres evner til at samarbejde, og som udvikler deres forståelse for deres egen identitet i samspillet med andre.

Forholdet til demokratiet angives i fagformålet. Demokratiet ses som en styreform, der er under udvikling, og som er afhængig af borgernes deltagelse. Derfor skal eleverne *forholde sig til demokratiske grundværdier og spilleregler* med henblik på deres egen deltagelse i samfundet. Det betyder, at faget lægger op til, at eleverne forstår og diskuterer demokratiske grundværdier, demokratiopfattelser, og hvilke spilleregler der gælder i et demokratisk samfund. Eleverne skal selv have muligheder for at afprøve forskellige synspunkter, og der skal være plads til at diskutere og tage stilling til, hvad et demokratisk samfund betyder og indebærer. Selvom demokratiet således selv er til diskussion i undervisningen, betyder det ikke, at alt er tilladt eller acceptabelt. Elevernes ytringsfrihed i skolen skal foregå inden for rammerne af *åndsfrihed, ligeværd og demokrati*, som det fremgår af folkeskolelovens formålsparagraf. Det er læreren og skolens ansvar at sikre, at åndsfrihed og ligeværd respekteres, samtidig med at klassen kan være et åbent forum for forskellige holdninger.

Samfundsfagets genstandsfelt og metoder

I samfundsfaget arbejdes der med samfundsmæssige problemstillinger, det vil sige spørgsmål der vedrører samfundets udvikling, fra det helt lokale til det nationale, det europæiske og det globale plan, herunder forholdet mellem mennesker og mellem mennesker og naturgrundlaget. I fagets kompetenceområder er problemstillingerne delt op i forhold til disse områder, men de skal også kunne anskues på tværs og i sammenhæng. De arbejdsformer og metoder, der anvendes i faget, kan være generelle kompetencer såsom argumentation og tekstanalyse, hvor fx danskfaget kan bidrage, og hvor viden fra fx historiefaget spiller en rolle. For de mere specifikt samfundsfaglige metoder henter faget sin baggrund i fagdisciplinerne politologi, sociologi og økonomi, hvor eleverne introduceres til at arbejde med og forholde sig til samfundsvidenskabernes metoder. Her arbejdes også med statistik, hvor der er gode muligheder for at arbejde tværfagligt med matematik.

4 Fagets kompetenceområder og kompetencemål

Samfundsfag har fire kompetenceområder: politik, økonomi, sociale og kulturelle forhold og samfundsfaglige metoder. Det fjerde område – samfundsfaglige metoder – kan ses som et redskab ind i de andre kompetenceområder, og hvor de første tre områder ses som gensidige afhængige i udviklingen af elevernes samfundsmæssige kompetencer, vil eleverne til stadighed anvende samfundsfaglige metoder i arbejdet med problemstillinger i faget og belysningen af de andre områder.

For alle kompetencemålene gælder det, at videns- og færdighedsområderne ses som forudsætninger for at opnå kompetencemålet. Når kompetencemålene udtrykker, at eleverne kan tage stilling til problemstillinger, er denne stillingtagen således på baggrund af den viden og de færdigheder, de tilegner sig. Kompetencemålene er rettet imod at kunne tage stilling til samfundsmæssige problemstillinger og at kunne handle eller komme med forslag til handling.

Oversigt over fagets kompetenceområder og kompetencemål

Kompetenceområde	Kompetencemål efter 9. klasse
Politik	Eleven kan tage stilling til politiske problemstillinger lokalt og globalt og komme med forslag til handlinger.
Økonomi	Eleven kan tage stilling til økonomiske problemstillinger og handle i forhold til egen økonomi og samfundsøkonomien.
Sociale og kulturelle forhold	Eleven kan tage stilling til og handle i forhold til sociale og kulturelle sammenhænge og problemstillinger.
Samfundsfaglige metoder	Eleven kan anvende samfundsfaglige metoder.

Kompetenceområderne er til en vis grad indholdsområder, og det er således kompetencemålene, der udtrykker kompetencen; den politiske kompetence er at kunne tage stilling og handle i forhold til politiske problemstillinger, den økonomiske kompetence er at kunne tage stilling og handle i forhold til økonomiske problemstillinger, og den sociale og kulturelle kompetence er at kunne tage stilling og handle i forhold til sociale og kulturelle problemstillinger.

4.1 Kompetenceområdet politik

Politiske problemstillinger er spørgsmål, som der er politisk uenighed om, og dermed arbejdes der med kontroversielle emner i faget. Det betyder også, at elevens dømmekraft, forstået som en kombination af viden, forståelser af sammenhænge og politiske strukturer og en værdimæssig stillingtagen, skal udvikles i løbet af undervisningen. Det betyder ikke, at eleverne nødvendigvis skal udtrykke en politisk holdning i undervisningen. Den faglige diskussion i klassen må foregå i respekt for, at elevernes personlige meningsdannelse i princippet er deres egen sag, men i undervisningen kommer de faglige forudsætninger for denne meningsdannelse i spil – og dermed får undervisningen også betydning for elevernes personlige politiske forståelse og holdningsdannelse.

At det er *politiske* problemstillinger, betyder også, at det er spørgsmål, der vedrører hele eller væsentlige dele af samfundet, og det er en del af den politiske diskussion at forholde sig til, hvad der anses for et problem i samfundet. Politik handler om definition og fordeling af værdier og goder i et samfund, og det er debatten om dette, som eleverne træder ind i.

Politiske problemstillinger er også fx fordelingspolitiske spørgsmål, hvor man som borger bliver præsenteret for forskellige løsninger fra de politiske partier – nogle vil sænke skatten, andre vil hæve satser for overførselsindkomster. Og forskellige eksperter vil have forskellige bud på, hvilken effekt de forskellige løsningsforslag vil have, hvis de føres ud i livet. Derfor er eleverne også nødt til at udvikle en forståelse for de faglige vurderinger, der ligger bag ekspertudsagn. Disse overvejelser kræver en forståelse for sammenhængen mellem politik, ideologier og konkrete samfundsmæssige sammenhænge.

At problemstillinger kan være lokale og globale betyder, at kompetenceområdet bearbejder hele spektret af politiske spørgsmål, fra det lokale over det kommunale, nationale, europæiske og globale niveau. Mange politiske problemstillinger kan undersøges på alle niveauer, og netop forståelsen af sammenhænge mellem det lokale, nationale, europæiske og globale er nødvendig for at kunne forholde sig til nutidens og fremtidens politiske udfordringer.

4.2 Kompetenceområdet økonomi

Den økonomiske kompetence, der beskrives i kompetencemålet, er at kunne tage stilling til økonomiske problemstillinger og handle i forhold til egen økonomi og samfundsøkonomien. I forhold til elevernes egen økonomi er det målet at kunne agere som bevidste forbrugere og kunne tage stilling til egne forbrugsvalg. Det indebærer fx at have viden om indtægter og udgifter i privatøkonomien. Samfundsøkonomiske problemstillinger kan være omstridte. Det kan være politisk uenighed, i og med at der er forskellige politiske opfattelser af økonomiske mål i samfundet, fx i forhold til i hvor høj grad markedet skal reguleres, og hvilken rolle staten skal spille i økonomien. Dermed hænger dette kompetenceområde tæt sammen med det politiske område. Desuden indgår der væsentlige samfundsmæssige begreber som velfærd, økonomisk fordeling, konkurrenceevne, økonomisk vækst og bæredygtighed. Samfundsøkonomien betragtes også på lokalt, nationalt, europæisk og globalt niveau.

4.3 Kompetenceområdet sociale og kulturelle forhold

Den sociologiske, eller sociokulturelle, kompetence, der beskrives i kompetencemålet, er at kunne tage stilling og handle i forhold til sociale og kulturelle sammenhænge og problemstillinger.

At tage stilling og handle i forhold til sociale og kulturelle sammenhænge betyder, at man er bevidst om, hvordan man indgår i sociale og kulturelle fællesskaber, og man tager stilling til, hvordan man deltager på en ansvarlig måde i disse. Sociale og kulturelle problemstillinger er spørgsmål, der er omstridte i forhold til fx økonomisk fordeling i forhold til forskellige sociale grupper og i forhold til kulturelle identiteter og kulturelle grupperingers forhold til hinanden.

4.4 Kompetenceområdet samfundsfaglige metoder

Den samfundsfaglige metodekompetence indebærer, at eleven kan anvende samfundsfaglige metoder. De samfundsfaglige metoder anvendes i undersøgelser og i formidling af undersøgelser af problemstillinger i og på tværs af fagets øvrige kompetenceområder. Anvendelse af samfundsfaglige undersøgelsesmetoder indebærer at kunne bruge disse til at undersøge, analysere og kommunikere problemstillinger. Det kan være fagspecifikke metoder fra samfundsvidenskaberne såsom interview, observationer og indsamling og behandling af kvalitative og kvantitative data. Det er desuden mere generelle metoder, der også anvendes i andre fag, såsom faglig argumentation og informationssøgning. Den kommunikative side af metoderne indbefatter at anvende et fagligt sprog og at kunne anvende forskellige og multimodale kommunikationsmedier i kommunikationen om samfundsmæssige forhold og problemstillinger.

5 Udviklingen i indholdet i undervisningen

Det følgende kapitel udfolder hvert af de fire kompetenceområder og underliggende færdigheds- og vidensmål. Først beskrives kompetenceområdet politik, herefter økonomi, kulturelle og sociale forhold og til slut kompetenceområdet samfundsfaglige metoder, der fungerer som et redskab ind i de andre kompetenceområder, og de første tre områder ses som gensidige afhængige, hvor eleverne til stadighed anvender samfundsfaglige metoder i arbejdet med problemstillinger i faget.

5.1 Kompetenceområdet politik

Kompetencemålet for kompetenceområdet politik er:

Eleven kan tage stilling til politiske problemstillinger lokalt og globalt og komme med forslag til handlinger.

Kompetenceområdet politik omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

- Demokrati
- Det politiske system, retsstat og rettigheder
- Politiske partier og ideologier
- Medier og politik
- EU og Danmark
- International politik.

Der arbejdes frem imod, at eleverne kan anvende deres forståelser for demokrati, for politiske idéer og det politiske system med dets forskelligartede aktører til at undersøge og tage stilling til politiske problemstillinger på alle niveauer fra det lokale til det globale.

Demokrati

I færdigheds- og vidensområdet demokrati arbejdes der med at identificere og diskutere demokratiformer og andre styreform og tage stilling til dem. Centrale begreber er fx repræsentativt demokrati og direkte demokrati, og der arbejdes med forskellige opfattelser af demokratiet, såsom demokrati som styreform over for demokrati som livsform. Disse begreber bruges af eleverne til at analysere udsagn om demokrati, og i diskussioner af, hvordan demokratiformer og magtforhold spiller sammen og åbner for forskellige deltagelsesmuligheder i samfundet.

Det politiske system, retsstat og rettigheder

Indholdet i dette område er det formelle demokrati og de politiske beslutningsprocesser. Herunder fx sammenhænge mellem demokrati, retsstat, grundloven og grundlæggende rettigheder. Eleverne arbejder med, hvordan en retsstat er karakteriseret ved klar, tydelig og tilgængelig lovgivning og lighed for loven, og hvad det betyder i konkrete tilfælde. Heri indgår også forholdet mellem lovgivende, udøvende og dømmende magt. Eleverne kan bl.a. arbejde med, hvordan en retsstat sikrer visse grundrettigheder, såsom politiske frihedsrettigheder for borgeren, samt rettigheder, der sætter grænser for statsmagtens ret til at gribe ind i den enkeltes liv. I forhold til menneskerettigheder kan eleverne fx arbejde med generelle menneskeretslige principper, og hvilken betydning internationale menneskerettighedserklæringer og -konventioner har for den danske retsstat og det enkelte individ, herunder bl.a. FN's menneskerettighedserklæringer og FN's Børnekonvention.

Politiske partier og ideologier

Dette område lægger op til, at eleverne undersøger og tager stilling til aktuelle politiske debatter. Dette gøres gennem et fokus på de politiske partiers positioner, fx i forhold til konkrete sager og i forhold til hinanden i det politiske landskab. Undervisningen kan oplagt inddrage de politiske partiers placering i forhold til hinanden, så partierne kan placeres både på en klassisk højre-venstre-akse ud fra deres ideologi og fx holdning til den offentlige sektor, og ud fra en værdipolitisk akse, der defineres af partiernes holdninger til fx udlændingepolitik eller miljøpolitik. Undervisningen tilrettelægges, så eleverne opnår en grundlæggende forståelse af de politiske ideologier, således at de både kan tage stilling til politiske partier og politikeres ståsteder, og så de selv kan danne deres egen holdning på et reflekteret grundlag.

Medier og politik

I dette kompetenceråde arbejder eleverne med at opnå en forståelse for, hvordan forskellige aktører bruger forskellige medier til at påvirke den politiske dagsorden og beslutninger, samt for hvordan de selv bliver påvirket af medier og mediebrug. Herunder kan eleverne opnå viden om mediers betydning for politiske beslutninger, og om hvordan de selv kan bruge medier til at få information om og deltage i politiske processer.

EU og Danmark

Færdigheds- og vidensområdet EU og Danmark lægger op til, at eleverne opnår viden om politiske problemstillinger inden for EU. Undervisningen tilrettelægges, så fokus rettes mod samspillet mellem beslutningsprocesser i EU og i Danmark, og fx de forskellige roller EU-parlamentet, Ministerrådet og Kommissionen har i beslutningerne. Derudover arbejdes der med, hvordan disse spiller sammen med de nationale parlamenter, samt konsekvenserne af EU's beslutninger for forskellige grupper i samfundet.

International politik

Eleverne arbejder inden for dette område med at opnå en forståelse for international politik, herunder fx politisk globalisering, og hvilke muligheder Danmark har for at føre udenrigspolitik i en verden, hvor alle lande er forbundet. I undervisningen spiller internationale organisationer, som fx FN og NATO, en væsentlig rolle, fx i arbejdet med konflikt og samarbejde.

5.2 Kompetenceområdet økonomi

Kompetencemålet for kompetenceområdet økonomi er:

Eleven kan tage stilling til økonomiske problemstillinger og handle i forhold til egen økonomi og samfundsøkonomien.

Kompetenceområdet økonomi omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

- Privatøkonomi og forbrugeradfærd
- Velfærdsstater
- Samfundsøkonomiske sammenhænge
- Markedsøkonomi og blandingsøkonomi
- Økonomisk vækst og bæredygtighed.

Privatøkonomi og forbrugeradfærd

I arbejdet med privatøkonomi og forbrugeradfærd tilrettelægges undervisningen så eleverne arbejder med forbrugeradfærd og forbrugerrøller og -rettigheder. Et led i dette kan fx være at styrke elevernes viden om og forudsætninger for at kunne tage reflekteret stilling i forhold til deres egen økonomi, og at de kan se sammenhænge mellem privatøkonomiske og samfundsøkonomiske problemstillinger, herunder spørgsmål om bæredygtighed.

Velfærdsstater

For at eleverne kan tage stilling til problemstillinger i forhold til velfærdsstaters udvikling, arbejder eleverne med velfærdsmodeller og velfærdsprincipper og bruger velfærdsmodeller som grundlag for at diskutere, hvordan velfærdssamfundet kan organiseres i fremtiden, og hvilke udfordringer det står overfor. I undervisningen skelnes mellem fx universelle, liberale og forsikringsbaserede modeller.

Samfundsøkonomiske sammenhænge

For at eleverne kan tage stilling til økonomiske sammenhænge, kan de arbejde med det økonomiske kredsløb, og hvordan forskellige økonomiske, politiske beslutninger og udviklinger påvirker den offentlige sektor, den private sektor og husholdningers økonomi.

Der arbejdes med arbejdsmarkedet og globaliseringens betydning for udviklinger på det danske arbejdsmarked. Der kan arbejdes med, hvordan danske og multinationale virksomheder agerer i den globale konkurrence, og hvordan den danske aftalemodel på arbejdsmarkedet fungerer og påvirkes af globaliseringen.

Markedsøkonomi og blandingsøkonomi

I en markedsøkonomi er markedet den centrale økonomiske mekanisme, der i princippet regulerer produktion og forbrug gennem udbud og efterspørgsel fx ved at bruge begreber om udbud og efterspørgsel og regulering af markeder. I arbejdet med blandingsøkonomi spiller den offentlige sektor en rolle, og eleverne kan fx arbejde med forholdet mellem offentlig og privat produktion, fx i sundhedssektoren.

Økonomisk vækst og bæredygtighed

For at kunne redegøre for spørgsmål om økonomisk vækst arbejder eleverne med vækst ud fra et økonomisk synspunkt, fx vækst i produktion og BNP, og de kan fx arbejde med, at der er forskellige holdninger til, om økonomisk vækst i sig selv er godt. Bæredygtighed er et begreb, der af nogle ses som en modsætning til økonomisk vækst, samtidig med at der er et udbredt ønske om, at samfundet skal være bæredygtigt. For at kunne tage stilling til spørgsmål om økonomisk vækst og bæredygtighed arbejdes der med forskellige opfattelser af bæredygtig vækst, bæredygtig produktion og bæredygtighed på forskellige planer, som fx social, økonomisk og miljømæssig bæredygtighed.

5.3 Kompetenceområdet sociale og kulturelle forhold

Kompetencemålet for kompetenceområdet sociale og kulturelle forhold er:

Eleven kan tage stilling til og handle i forhold til sociale og kulturelle sammenhænge og problemstillinger.

Kompetenceområdet sociale og kulturelle forhold omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

- Socialisering
- Kultur
- Social differentiering.

Der arbejdes frem imod, at eleverne kan anvende viden og færdigheder inden for områderne socialisering, kultur og social differentiering til at tage stilling og handle i forhold til sociale og kulturelle problemstillinger. Dette indebærer både at kunne analysere sociale og kulturelle forhold og diskutere politiske positioner i forhold til dette område og at kunne indgå ansvarligt i sociale og kulturelle sammenhænge, herunder interkulturelle relationer.

Socialisering

Inden for færdigheds- og vidensområdet socialisering arbejdes der med at udvikle elevernes forståelse af, hvordan individer i deres identitetsdannelse gennem socialisering påvirkes af, at de indgår i forskellige sociale og kulturelle grupper og fællesskaber. Herunder tilrettelægges undervisningen fx så eleverne i konkrete analyser kan anvende og diskutere begreber om socialisering og identitet.

Kultur

Inden for samfundsvidenskaberne er der forskellige måder at beskrive og analysere kultur på, og der arbejdes i undervisningen med forskellige måder at forstå kultur på i relation til politik og globalisering. For at kunne tage stilling til kulturelle spørgsmål kan eleverne beskrive og analysere kulturelle fænomener og deres betydning for individer og grupper med anvendelse af faglige begreber. Herunder kan undervisningen fx fokusere på at styrke elevernes kompetencer til at interagere på tværs af sociale og kulturelle forskelle på en ligeværdig måde.

Social differentiering

Under området social differentiering arbejdes der med forskellige faglige og politiske tilgange til spørgsmål om fattigdom, ulighed og sociale klasser. Det kan fx gøres ved at arbejde med at lære at genkende og forholde sig til harmoni- eller konfliktsyn på samfundet i den politiske debat. For at kunne tage stilling til sociale problemstillinger på et fagligt grundlag kan der arbejdes med integrationsbegreber og forskellige opfattelser af begreber som assimilation og pluralistisk integration.

5.4 Kompetenceområdet samfundsfaglige metoder

Kompetencemålet for kompetenceområdet samfundsfaglige metoder er:

Eleven kan anvende samfundsfaglige metoder.

Kompetenceområdet omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

- Undersøgelsesmetoder
- Formidling
- Sprog og skriftsprog
- Informationssøgning
- Statistik.

Der arbejdes frem imod, at eleverne kan anvende samfundsfaglige metoder i undersøgelsen og kommunikationen af samfundsfaglige problemstillinger. Udviklingen af et fagsprog spiller en central rolle for dette.

Undersøgelsesmetoder

Arbejdet med samfundsfaglige undersøgelser indebærer, at eleverne rustes til at kunne identificere og formulere et problem, og at de selv kan gennemføre enkle undersøgelser ved at vælge og bruge relevante metoder i undersøgelsen af problemstillingen. Der arbejdes med enkle empiriske undersøgelser, som eleverne selv foretager ved fx at lave spørgeskemaundersøgelser og interviews.

Formidling

Eleverne arbejder med at formidle resultater af gennemførte undersøgelser med brug af forskellige medier og multimodale produkter. Det sker via udarbejdelse af produkter, der kan anvendes til at understøtte deres faglige pointer, og som kan give erfaring med at bidrage til en saglig demokratisk debat.

Sprog og skriftsprog

I færdigheds- og vidensområdet sprog og skriftsprog tilrettelægges undervisningen på en måde, der lader eleverne arbejde med fagets begreber i skrift og tale, og som ruster elevernes forståelse af fagets tekster samt deres formål og struktur. At tilegne sig et fagsprog indebærer at kunne forstå og anvende fagets begreber i diskussioner og undersøgelser af samfundsmæssige forhold. Når eleverne lærer fagsproget, bygger det oven på deres førfaglige sprog, og der kan her tænkes i at danne bro mellem det førfaglige sprog og fagsproget. Der ligger særlige udfordringer i, at fagsproget er komplekst og ofte abstrakt, samtidig med at mange fagbegreber også anvendes i hverdags sproget (retfærdighed, demokrati, kultur, social osv.). Eleverne arbejder her anvendelsesorienteret med fagsproget, fx i faglige analyser af samfundsmæssige problemstillinger, ligesom de kan indgå i diskussioner og samtaler om samfundsmæssige forhold og problemstillinger i andre fora. Det kan fx være i diskussioner mellem kammerater, i familien eller på sociale medier. Her kan fx fokuseres på saglighed, argumentation og forståelse for forskellige genrer.

Informationssøgning

Eleverne arbejder under dette område med at finde relevante kilder, som de kan anvende til at belyse samfundsfaglige problemstillinger. Eleverne vil hermed oparbejde viden om og fx strategier for informationssøgning i forskellige typer af digitale og analoge medier, som er relevante for faget. Herunder arbejdes der med at kunne forholde sig kildekritisk til fagets kilder.

Statistik

Eleverne arbejder med statistik, fx i form af foreliggende data. Dette område kan tilrettelægges, så det styrker elevernes viden om forskellige typer statistik, giver dem kompetencer til at kunne tolke enkle statistikker og til fx at kunne bruge deres tolkninger i arbejdet med samfundsfaglige problemstillinger.

6 Tværgående emner og problemstillinger

6.1 Tværfaglighed

I folkeskoleloven står der, at eleverne skal gives mulighed for at anvende og udbygge deres tilegnede kundskaber og færdigheder gennem undervisningen i tværgående emner og problemstillinger. Derfor skal der i perioder indtænkes forløb, hvor samfundsfag indgår i sammenhæng med andre fag og fagforståelser. Dette samarbejde kan fx foregå i forbindelse med emneorienterede forløb og projektorienteret undervisning.

Samfundsfag kan bidrage med såvel faglig viden og tekster som med sine samfundsfaglige metoder, der ofte vil være relevante i det mere projektorienterede forløb. Det er i planlægningen vigtigt at have fokus på sammenhængen mellem fagene, og hvordan forløbet bidrager til øget erkendelse og forståelse i de valgte fag.

6.2 Projektopgaven

I 9. klasse er det obligatorisk at arbejde minimum en uge med projektopgaven. Formålet med projektopgaven er at give eleverne indsigt i en tværfaglig problemstilling gennem projektorienteret arbejde. Opgaven bedømmes med en skriftlig udtalelse og en karakter.

7 Tværgående temaer

7.1 Sproglig udvikling

Sproglig udvikling kan indgå i arbejdet med alle forløb i samfundsfag. Undervisningen kan tilrettelægges, så eleven introduceres mundtligt og skriftligt til fagets ord og begreber, sproglige registre og tekster. Undervisningen kan hermed sikre elevernes sproglige udvikling i form af faglig læsning og skrivning.

Sproglig udvikling har fokus på fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog: samtale, lytte, læse og skrive. Udvikling af alle fire sprogfærdigheder er en forudsætning for elevernes faglige udvikling i samfundsfag. Læreren bør derfor tilrettelægge en undervisning, der sikrer, at eleverne kan være sprogligt aktive både mundtligt og skriftligt.

Når eleverne i samfundsfag fx diskuterer demokratiopfattelser, redegør for grundlæggende sammenhænge i det økonomiske kredsløb eller udtrykker sig sprogligt nuanceret om samfundsfaglige problemstillinger, foregår det i et sprog, eleverne behersker. Det er lærerens opgave at stilladser eleverne i at udvikle elevernes sproglige repertoire til et fagsprog – at støtte eleverne i at gå fra hverdagssprog til samfundsfagets fagsprog. Eleverne skal både kunne læse og forstå fagets tekster og også selv udtrykke sig i et relevant og præcist fagsprog. Et relevant og præcist fagsprog støtter eleverne i at tænke, forholde sig til og forstå den verden, de lever i, og giver dem mulighed for at diskutere med andre om samfundet og samfundets organisering.

Samfundsfag repræsenterer en ny fagterminologi, som består dels af nye fagudtryk, fx *retsstat*, *markedskræfter*, *social differentiering*, og dels af særlige faglige betydninger af kendte ord, *kultur*, *vækst*, *kilder*, og *undersøgelser*. Karakteristisk for fagterminologien i samfundsfag er den udbredte grad af abstrakt sprog, der stiller betydelige krav til elevernes sprogbeherskelse. Det er derfor nødvendigt, at læreren har fokus på det nye ordforråd, og at læreren anvender det systematisk og meningsfuldt i den faglige kontekst.

Ud over fagterminologien har samfundsfag også en række teksttyper, der er nye for eleverne, fx *politiske partiers hjemmesider*, *lovstof*, *faglige artikler* og *undersøgelser*. Læreren kan støtte eleverne i at kunne læse forskellige slags tekster ved at pege på teksternes formål og struktur, så eleverne bliver fortrolige med at læse og orientere sig i forskellige teksttyper.

I alle fag stilles eleverne over for sproglige opgaver som at skulle *gengive*, *redegøre*, *drøfte*, *vurdere*, *argumentere*. Det kan være uklart for eleverne, hvad læreren sprogligt forventer af dem. I samfundsfag skal læreren tydeliggøre, hvilke sproglige udtryk der forventes, at eleverne bruger fx i en redegørelse, en analyse, et debatindlæg (argumenter i form af *fordi*, *derfor*) eller en problemstilling. Det kan være en god idé at vise eleverne eksempler på sproglige udtryk, anvendelse af fagbegreber, struktur fx i en modeltekst som støtte til elevernes beherskelse af forskellige sproglige opgaver.

7.2 It og medier

It og medier indgår både som indhold for undersøgelser og diskussion i samfundsfag og som redskaber i undervisningen. Herunder kan eleverne forholde sig til, hvordan den teknologiske udvikling påvirker samfundsudviklingen, og eleverne kan bruge relevante medier og teknologier i deres egne undersøgelser af og kommunikation om samfundsmæssige problemstillinger.

Arbejdet med it og medier kan inddrage fire elevpositioner. Eleverne er kritiske undersøgere af faglige kilder, analyserende modtagere af fx politiske budskaber, de anvender digitale medier til at kommunikere egne budskaber, og de bruger digitale medier til at deltage i en demokratisk debat.

Digitale og andre medier er relevante i alle fagets områder. Eleverne kan herunder fx arbejde med kritisk at søge faglig relevant viden og information, at anvende digitale medier i deres arbejde individuelt og i samarbejdsprocesser og at anvende relevante medier til formidling og kommunikation. Dette kommer særligt til udtryk under kompetenceområdet *samfundsfaglige metoder*, hvor eleverne fx kan formidle resultater af undersøgelser bl.a. igennem digitale medier og ved at søge digitale kilder. Eleverne kan under kompetenceområdet *politik* diskutere medier som platform for politisk deltagelse samt aktørers brug af medier til at påvirke den politiske dagsorden.

7.3 Innovation og entreprenørskab

Samfundsfaget kan inddrages i udviklingen af innovation og entreprenørskab hos eleverne.

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner: Handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Der er fokus på handling, omverdensforståelse og stillingtagen i alle fagets områder, idet eleverne fx kan tage stilling til udviklingsmuligheder og problemstillinger på baggrund af en forståelse af samfundsudviklingen i en globaliseret verden.

Der kan herunder fx arbejdes med sammenhængen mellem innovation, bæredygtighed og økonomisk vækst i kompetenceområdet *økonomi*, hvor eleverne har mulighed for at sætte deres samfundsfaglige viden i spil og arbejde med innovative arbejdsprocesser på tværs af kompetenceområderne, og hvor eleverne i samarbejde kan undersøge og finde løsningsforslag til samfundsmæssige problemstillinger.

Samfundsfag - Læseplan

2019

2. udgave

Design: BGRAPHIC

Denne publikation kan ikke bestilles.
Der henvises til webudgaven.

Publikationen kan hentes på:

www.emu.dk

Børne- og Undervisningsministeriet
Styrelsen for Undervisning og Kvalitet
Frederiksholms Kanal 26
1220 København K

BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET

